

Бичихэ суруйаллар

САНА ЧИНЧИЙИГЭ КЫТТЫ҂АР КЫАХ ТОСХОЙДО

1941-1945 сыллаах Аҕа дойдуга Улуу сэриини кэмизэр Сэбиэскэй Союзуска элбэх норуоту бэйэлэрин дойдугарынтан күүс өттүлүн көһөрбүтүрү биһигин да ситэ үөрөтүлүбүһү тулар. Көһөрүүгэ сылдыһыт дьоннор, амузунтан тутулуга суох, бэйэ-бэйэлэригэр кэмалөсүһүн кыһалыаны тулуйбуттара, үйө — саас албоодүйбэт үтүө сыһыан ойдобулгээх дойдугарын булбуттара. Ол курдук, Литваҕа сахалар амарахтары, сатибыллаахтары, туһунан күн бүгүһүгэ диэри ойдууллар-сатыылар. Муустыах муора кытылыгар Чурапчы сахалара уонна литовецтар биэр алуугэ түбэспит кэмизэр — история мэлдьэспит мэгэстэ булар.

Эһиги бэйэбит да үксүн биһэбит. 1941 сыл бэс ыйын 14 күнүгэр литовецтар биэр түүн иһигэр Сибиргэ ыһыһытара, онно үксэ учууталлар, учуонайлар, культуура-искусство, эргээн үлэһиттэрэ, эппиэттэх дуобунаска сылдыһар дьон дьэо күргэннэрэ түбэспиттэрэ. Ол дьонтон сыһымайдан, 1942 сыллаахха биһигэ Булунга балыкка аҕалаллар. Онно Трофимовскай арыыга түһэриһибиттэр Кыһаанак нэһилиэтигэ “Ярославская” колхозун дьэо Олуонэ орус биэркөс бэрэхлэг маһын хомуйан, балаһан туттан тыһыһыттан-буурбаһтан өрөһүмүттэрин көрбүттэрэ. Литва эр дьэо ону үтүктэн, балаһан туттан арыый да тыһыһарын быһаһаммытара. Бастакы ыйдарга тонон, ачыктыаһ, муһан сүүһүтэн киһи өлбүтэ. Саха дьонугар, чуолаан чурапчыларга, махталларын болгөтэ — Каһуас куорат аттыгар баар саамай улахан аһаһас халлаан аһыгар Литва норуотун олоһундаһаһын Музейыгар Европага бастакы саха балаһана 1991 сыллаахха тутуллубута.

Мин онно 1992 сылтан куруук элбэх дьэо — Чурапчы көһөрүлүүтүн кыттыһаһарын, киһилэр оһолорун, учуонайдары, суруһалыһтары иһлэ сылдан омуһтар иһки ардыһарыһаһы доһордоһууну бөһөргөтөбүт. Дьон биһирөбилиһ ыһыт элбэх телевизионнай киһиэ оһорлүбүт, хаһыакка суруйдуһ. Быйыт бэс ыйын 13 күнүгэр бараары сылдыһыт, төттөрү 20 чыһыһаһа

Москваһтан Дьэокуускайга көтөбүт. Баһулааһтар чэһэтиһилиһит авиалиһити туһанан барыһаһтарын сөһ (мин электроннай аадырыһым: agafiyu.ptitsyna@mail.ru).

Өссө чэһэтиһи, иһуһтары, балыһардары, Иаһра финнэрин, Крым татаардарын, калмыклары күүс өттүтөн көһөрбүттэрэ. Биһигэ чуһас тыһыһаһ калмыклар тустарыһан көһсиһр сыһаллаһтын. 1943 с. аһыһыһы 27 күнүгэр Калмыкияга оһорор 107 тыһыһаһа киһини Алтайскай, Красноярскай кыраайдарга, Омскай, Новосибирскай уобаластарга, орто Азияга биэр түүһүнөн көһөрөһлөр. Өрөһүбүлүкэ территорияһын Астрахань уобаласыгар халбоон көһиһлэр, 1956 сылга диэри картага Калмыкия дьэон тыт буһатыһ суох булар. Ол иһиниэ сэриһ саһаланыһыһар 25747 эр киһини фронтга ыһырыһытара, иһи уопсай нэһилиэһиэ 21,4%. Сэриһ түмүтүһөн Калмыкия 23 хорһун уолаһтара Сэбиэскэй Сойуһе Геройа буолубута уонна 5 киһи иһи аакка түһэн баран ыһбакка хаалбыта. Биһигини кытта алтыһар өттө хоту Ямало-Ненешейгэ, Хаһты-Мансийскайга, Тобольскайга балык булдуһар көһөрбүт дьэо. Онно эһиэ биһиги чурапчыларбыт курдук сэриһ күһигэр хоту балыкка үлэһэбиттэрэ, онтон 1957 сыллаахха дьэо дойдугарыгар төһнөр көһүлү ыһытара.

Бу үс омуһ историяһын хаһбуур хоту балыккаһаһыһна үлэһэбит дьэонун

дыһыһатыһ аһыгы күһигэ олоһторуһар, ыһчаттарыгар хайдах быһыһлааһтык дьайбыһын чинчийэр кыах үөһкөтэ.

Социология биһигин дуоһтара, профессор, Арктическай культуура уонна искусство институтун тутаах үлэһигэ Ульяна Алексеевна Винокурова салайааччылаах Чурапчытаһы физкултуура уонна спорт институтун кытта кыттыһан (ректор И.Готовцев) кэһиһлэһ научнай үлэ саһаланна. Тирэһтэ «Көһөрүлүүтэ сылдыһыт дьон ыһчата олоһоо сыһыһаны-тардыһыһын туһунан» дьэон. Иһе аһыһыт сайын Ульяна Алексеевна Элиһаһа конференцияга сылдан, учуонайдардыһын сүбэлэһэн, ыһчаты көрсөн, көскө сылдыһыт кырдыһастары кытта биһигини түмүтэр үөһкөһ таһыһта.

Калмыкия учуонайдарын кытта биһигэ үлэһэн элбэх ыһыһыһардыһаһ Анкета оһчулуһна. Иһи анкетага, кыраһа, 200 көһөрүлүүтэ сылдыһыт саха дьэо, киһилэр сизнэрэ, хос сизнэрэ эппиэттиһкөһтэр. Бу үлэһи соһиһоһтар — Чурапчыга ЧГФКСИ-тан Галина Гаврильевна Алексеева — (төл: 89142275712, электроннай аадырыһа: g.g.alekseeva@mail.ru) Дьэокуускайга Индильена Иннокентьевна Собакина — (төл: 89841090390, электроннай аадырыһа: indilenas@mail.ru) иһлэһ-саһалаан ыһталлар. Эдэр учуонай кыргыһтар түмэлэр, аһаһыһтаһан, ыһчыһыт аһыгы тэһиһтэх олоһоо төһө

ис туруһтара бэтэһин быһаһарга олуһ ууруоһтааһтар. Биһр өттүтөн калмыклар эһиэ ыһаһтарыһ иһи анкетанан туруһтан көрүөһтэөһтэр. Литовецтар туһунан маһырыһаһ эһиэ туһаныһыһа. Онно иһэн оруттэх, урукку өттүгэр научнай чинчийин ыһыһыһыһаһа эһиэһи биһиги, чурапчылар, көһүтөн саһалаан эрэбит. Ыһчаттарыбыт төрүт омуһтарыһ историяһын ис дьыһин дириһтик биһэн онтон кэһиһлэһхэ уһун санааны ыһыһа сайдыһарыгар туһаһыһыһыт научнай үлэ таһсан кэһтэр, дьэон баһа санаа баар.

Оһуоһа көһөрүлүүтэр сыдыһаһарын биһоһпит олуһ мөһөһидийин. Холобуһ, арыый саастаах дьэоу көрбүтүтэ, баһыһыклар И.Н. Аммосов, С.И. Яковлев, А.Т. Ноговицаһ, А.А. Ноговицаһ — чуоһкай көһөрүүтэ сылдыһыт дьон оһолоро. Онно Чурапчыттан хоту көһөрүүтэ сылдыһыт дьонтон, киһилэр сыдыһаһарыттан көрлөһүүтэһиттэ. Анкетаны эдэрэр, араас сүһүөх кэһүһэ дьон толоруоһтааһтар. Онно, күндү дьэонум, баһаһыһта, оһолоругут, сизнэрэһит, хос сизнэрэһит Анкетага эппиэттиһилэриһи ситиһит, ыһыһыһар судуруһлар, эппиөһтиһирэ ыһаһана суох. Маһнай, иһи ыһыһыһыт телеһүөнөһгэ эрйэһн испиһиһк оһорорго кэмалөһөр маһа.

Бу сыһтарга оһуоһа оһолоро көһөрүүтэ сыдыһыт дьэонун туһунан араас таһыһнаах үлэ (дакыһаһ) суруйбуһтара, онно үгүһтэр тирэһи үчүгэһдик биһэлэр. Наһаа туһалаах киһилэр таһыһыһар. Маһы научнай өттүтөн чөһүһаһан, саһыһаһан, дириһтик ыһыттан, аһыһ омуһтары кытта тэһиһэн дьэонун чинчийиһгэ туруһубут.

А. ПТИЦЫНА
үлэ бэтэрэһиэ

Это — важно знать!

ВНИМАНИЕ!

Федеральная налоговая служба проводит ДНИ ОТКРЫТЫХ ДВЕРЕЙ ПО НАЛОГУ НА ДОХОДЫ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ по информированию граждан о налоговом законодательстве и порядке заполнения налоговых деклараций по налогу на доходы физических лиц.

23 апреля 2018 года с 09.00 до 20.00

24 апреля 2018 года с 09.00 до 20.00

Акция проводится в инспекциях ФНС России на всей территории Российской Федерации. В дни открытых дверей сотрудники налоговых органов разъяснят следующие вопросы: о возможности подключения к Интернет-сервису «Личный кабинет налогоплательщика для физических лиц»; о наличии (отсутствии) обязанности декларирования полученного ими дохода и необходимости уплаты с него налога; о порядке исчисления и уплаты НДФЛ; о порядке заполнения налоговой декларации по НДФЛ; о наличии (отсутствии) задолженности по НДФЛ; как воспользоваться компьютерной программой по заполнению налоговой декларации с помощью ПО «Декларация» в электронном виде; о получении налоговых вычетов и другим вопросам, возникающим у налогоплательщиков.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Всем гражданам, получившим регистрационные карты на подключение к интернет-сервису «Личный кабинет налогоплательщика», но не прошедшим актуализацию в личном кабинете (не сменившим первичный пароль), необходимо срочно получить новый пароль в налоговой инспекции и пройти актуализацию (сменить первичный пароль). Для этого необходимо подойти в любую инспекцию с паспортом.

В текущем году всем налогоплательщикам, ранее получившим пароль для входа в личный кабинет, налоговые уведомления на оплату имущественных налогов физических лиц будут направлены только на личный кабинет без дублирования на бумажном носителе.

Сервис «Личный кабинет налогоплательщика для физических лиц» Приложение доступно пользователям смартфонов на платформах Андроид и IOS. Найти его можно в App Store и GooglePlay по названию «Налоги ФН».

Налоговая инспекция.

Безопасный дом, подъезд, квартира

ОМВД России по Чурапчинскому району и ОВО по Чурапчинскому району — филиал ФГКУ «УВО ВНГ России по Республике Саха (Якутия)» проводит мероприятие «Безопасный дом, подъезд, квартира».

Мероприятие направлено на усиление профилактического влияния, обеспечение защиты имущества граждан, сокращения количества преступлений имущественного характера.

В рамках проведения мероприятий, обращаем внимание руководителей организаций, обществ, а также собственников многоквартирных домов и частных домов села Чурапча на предложения по установке оборудования сигнализации с подключением на пульт вневедомственной охраны в целях обезопасить свое имущество.

Проведенный анализ по крадам показал, что имущественные преступления происходят в основном по причине пренебрежения гражданами элементарных мер безопасности, то есть по вине самих владельцев жилья. Основные способы их совершения — свободный доступ через открытые окна и двери, взлом замков и подбор ключей от них.

Вопрос профилактики имущественных преступлений зависит не только от непосредственной работы сотрудников полиции, но и в значительной степени от бдительности самих граждан. К сожалению, собственники сами нередко дают злоумышленникам повод для осуществления криминального плана, тем самым раскрывая все свои секреты: — оставляют в квартире сообщение на телефонном автоответчике об отъезде, — делятся планами о предстоящих поездках в социальных сетях.

Так как же предотвратить кражу? Большинство собственников уверены, что их двойные двери и дорогие замки уберут от непрошенных гостей. К сожалению это ошибочно. Вор и преступник, если захочет проникнуть в такую квартиру, то проникнет. Единственное он потраит на проникновение больше времени и создаст больше шума, и как показывает практика на возникающий шум не реагируют соседи, не сообщают в полицию, да и свидетелей потом не

найдешь они как правило живут по принципу пословицы «Моя хата с краю, ничего не знаю».

Так что же делать? Необходимо принять комплексные меры по защите своего имущества — оборудовать охранную сигнализацию с выходом на пульт централизованного наблюдения подразделений вневедомственной охраны по Чурапчинскому району. Как показывает практика, «домашнюю» обходит стороной охраняемые объекты.

Централизованная охрана — это самая действенная мера по профилактике и предупреждению имущественных преступлений. Основной их задачей является оперативное реагирование на поступающие сообщения о работе средств охранной сигнализации.

Помимо того в случаях грабежей и разбойных нападений на собственников, используется такой вид услуг, как оборудование жилища или иного объекта кодами экстренного вызова полиции. Если охранная сигнализация защищает ваше имущество, то экстренный вызов, вполне возможно, спасет вашу жизнь.

По сигналу тревоги приезжают вооруженные и защищенные законом полицейские, имеющие больше полномочия и уровень подготовки выше, чем у сотрудников частных охранных предприятий. Тарифы на охранные услуги в отделения вневедомственной охраны регулируются государством, которое заинтересовано в снижении уровня преступности. На охраняемых вневедомственной охраной объектах используются высококачественные охранные приборы. И самое главное, вневедомственная охрана не заботится о прибыли, а решает проблему государственного масштаба — защиту граждан от преступных посягательств. За более подробной информацией по поводу подключения обращаться по адресу: с.Чурапча, ул. Крупская 3 «А», кабинет 38 или по телефону: 41-061, 41-062.

Д.ДВАРЦАМОВ,
Начальник ОВО по Чурапчинскому району
— филиал ФГКУ «УВО ВНГ России по
Республике Саха (Якутия)».

ЧУРАПЧЫ – УСПУОРТ ТУОНАТА

Чурапчы улуунун успуорка салаатын "Саҥа олох" хаһыакка тахсар анал сыһыарыыта

Кулун тутар 23-25 күннэригэр А.И. Федотов аатынан успуорт саалатыгар Николай Николаевич Тарский кэриэнигэр кенгүл тустууга биирдиилээн уонна хамаанданан бастыыр иһин өрөспүүбүлүкэтээри чөмпүйэнээт буолла. Күрэхтэһии Олимпийскай чөмпүйөн, ССРС успуордун маастара Павел Павлович Пинигин 65 сааһыгар сөл түбэһиннэрэн ытыгылынна. Ону тэҥинэн бу — СӨ нуруотун VII-с ыспартыыбынай оонньууларыгар сүүмэрдиир чөмпүйэнээт буолар.

Өрөспүүбүлүкөтө 63-с төгүлүн ытыгылар Н.Тарский түтүгүтэ Чурапчы сиригэр-уотугар 26 улуус – Амма, Анаабыр, Алдан, Булуҥ, Үөһээ Бүлүү, Бүлүү, Үөһээ Дьааны, Үөһээ Хагыма, Горнай, Эдьигээн, Кэбээйи, Мэнэ-Ханалас, Мириңэй, Муома, Нам, Нерюнгри, Ньурба, Өймөкөөн, Өлүөхүмэ, Өлөөн, Орто Хагыма, Сунтаар, Таатта, Томпо, Уус-Алдан, Уус-Майа, Уус-Дьааны, Ханалас, Чурапчы улуустарын уонна Дьокуускай куорат өрөспүүбүлүкэ устудьуоннарын ыспартыыбынай сойууһун хамаандаларын муста. Дьоро тэрээһин үөрүүлээк чааһыгар Чурапчы улуунун баһылыга А.Т. Ноговицын, Олимпийскай чөмпүйөн, Ил Түмэн дьокуутаата П.П. Пинигин, СӨ успуорт министриин солбуйааччы С.С. Чердонов, СӨ кенгүл тустууга федерациятын Бэрэсидьиэнэ С.М. Березин, Украина уонна ССРС үтүөлээк тириэньэрэ Г.А. Бураков, чөмпүйэнээт кылаабынай судьуйа-та, нуруоттар икки ардыларынаабы категориялаах судьуйа С.С. Засеев эбэрдэ тыл аттилар.

ПАВЕЛ ПИНИГИН: "САҤА БААРЫН ТУХАРЫ ТУСТУУ БААР БУОЛУОҔА!"

Украина уонна ССРС үтүөлээк тириэньэр Георгий Анатольевич Бураков: «Жители города Дирин, я сказал именно города, почему? В этом селе вырос такой замечательный спортсмен, который победил на всех соревнованиях Мира, он взял на себя очень повышенное обязательство, он сказал: «Я хочу выиграть во всех соревнованиях». И действительно его мечта сбылась. После окончания всех этих стартов и в завершении своего могоуего шестина по борцовскому коверу, он вернулся на ковер и доказал, победил. Нужно отметить, что Пинигин нигде и никогда не проявлял ни слабости, ни трусости, а наоборот, с его именем связаны героические победы! Я очень благодарен вам, что на вашей родине родился такой замечательный человек, спасибо большое!»

Павел Павлович Пинигин: «Убаастабыллаах биэр дойдулаахтарым, тустууну таптааһылар уонна тустуук быраастарым, бука бары дороболорун! Мин бүгүн эмиз ерегейдөөх күнүм, бу күрэхтэһиигэ өрөспүүбүлүкэ чөмпүйэнээтигэр биһиги Чурапчыбыт салайааччыта

көбүөрү мин ымсыыра көрөбүн. Чурапчыларым, дойдум дьонун иһинигэр хаһан даҕаны тустубатаһым. Биһигин үөрүүнэн тустуом этэ уонна юми баҕарар тулутуо суох ээтим. Ол иһин этэбин, уопаттар, эһиги юми баҕарар кыайар кыахтааххыт! Ол барыта бэйэбит хайдах туруктаах киирэрпиттэн тутулуктаах, хайдах үсэпиттэрин эн манна көрдөрүөхтэххин уонна кыайыахтааххын! Саха баарын тухары тустуу баар буолуоҕа! Күрэхтэһиини көрөн үөрүнчөтүн, сынньаныт, үйэритин уһатыт!»

Күрэхтэһии иккис күнүгэр Чурапчы улуунун бөҕөстөрө, бизс финалтан икки кыһыл көмүс мэтээли ылары ситистилэр. Постников, Григорьев, Власов, Софроньев уонна Толмачев – 2018 сыллаабы чөмпүйөннэринэн буоллулар!

Н.Тарский кэриэнигэр 63-с төгүлүн ытыгылар өрөспүүбүлүкэтээри чөмпүйэнээт бизс ыһааһыныгар кыайылаахтар быһаарылыннылар. Чурапчы улуунун тустууктара чөмпүйэнээт маннайгы күнүттэн чаҕылхай хапсыһылары көрдөргөөн,

киллэҕэ Эдуард Григорьев, 74 киллэҕэ Алексей Захаров, 86 киллэҕэ Семен Аммосов Оттон 97 киллэҕэ Чакыртан төрүттээк Александр Оконешников көбүөргэ төннүүтэ барыбытын улаханньк астынарда.

Итинтэн иһэнэ «Айылыт» култуура минигэр Олимпийскай уонна Аан дойду үс төгүллээк чөмпүйөнүн Павел Павлович Пинигини 65 сааһынан үөрүүлээк быһылыга-майыга чысээтилэр. Бу күн СӨ Ил Түмэн ыһырылаах Мунньабын Бэрэссэдээтэлэ А.Н. Жирков: «Биһиги быһыр-быһырыттан күс быһыйдарбытынан, өт бөҕөлөрбүтүнэн, сылайбат сындааһынааххытынан, тутустаах, тутулуктаах, хабыстаах, хабылыктаах, кыахтаах, модун, дохсун дьонорбутунан иһэн туттабыт. Ону тойук тынан туйбуттук, ырыа тынан ыллаабытыт. Турутуулар кэм тирээн кэлбитигэр, атын омууктар ааттаахтарын кытары күөн көрүү тирээбитигэр, биһигиттэн бастынарбыт тийэн таһым чыһаалын көрдөрбүттэрэ Н.Н. Тарский 60-с сыллар сөбөлөнүлөрүгэр, Саха сиригэр кенгүл тустуу санардыы үөдүйэн эрдэбинэ этэн турар: «Аһыйах сыл аһыйаҕа, сахалартан саамай үрдүкү олимпийскай чылчаалларга, аан дойду үрдүк пьедесталларыгар биһиги бөҕөстөрбүт тахсыахтара», - дьин. Оттон аһыйах сыл аһыйта. Бу бүгүн биһиги чысстиир Павел Павлович Пинигини, биһиги легендарнай дьоруойбут Роман Михайлович Дмитриев уонна бу бүгүн манна саалаҕа кэлэн олорор Александр Николаевич Иванов тутустуунан, улуу-субуу үс араас ыһааһынна тахсаннар, аан дойду Олимпийскай пьедесталыгар турбуттара Саха нуруотун бөҕөстөрүн мунутуур таһымнарын көрдөрбүттэрэ», - дьин балиээтэ. СӨ

Бырабыыталыстыбатын Бэрэссэдээтэлин солбуйааччы М.Д. Гуляев, Чурапчы улуунун баһылыга А.Т. Ноговицын, Ил Түмэн дьокуутааттара, Мэнэ-Ханалас, Таатта, Уус-Алдан, Кэбээйи, Эдьигээн, Усуйаана улуунун баһылыктара, Павел Пинигин доһотторо-атаастара, Чурапчы нэһиликтэрин баһылыктара, Чурапчы нэһиликтиттэн Дьячковскайдар дьыа карган, Чурапчытаабы ис дьыага уорганнара эбэрдэ истин тылларын аттилар.

Н.Н. Тарский кэриэнигэр ытыгылар чөмпүйэнээт түмүктүүр хапсыһыылара олус тынааһыннаахтык ытыгылыннылар. Ол курдук, 61 киллэҕэ Айтал Захаровтыт, Арылван Токринтан сабырытгаран, 2 миэстэ буолары ситистэ. 70 киллэҕэ өр сыллаах кэргэни кэнниттэн Егор Пономарев Саха сиригэр бастакытын улахан күрэхтэһиигэ 1 миэстэ буолары ситистэ уонна төрөбүт Чурапчытыгар үтүс кыһыл көмүс мэтээли уунна.

Андрей Тимофеевич үбүлүөйдүүгүн дьин ыһырбыта. Мин хаһан даҕаны бу Олимпийскай мэтээлбин кэргэним суох. Ону кат дьабиттарын иһин, бу иккиттэн кэргэн турабыт. Георгий Анатольевич сүүрбэһис чыһыллаптан манна кэлэн үлалли сылдыар, биһиги тустууктарбыт хайдах дьарыктаналларын субалээн биззар. Ол иһин бэйэбит испитигэр Саха сириттэн, Чурапчы сириттэн-уотуттан хайаан даҕаны олимпийскай чөмпүйөннэр үүнүөхтэрэ дьин эрэнэбит. Тустууктарга туһаайан этэбин, бу

бэйэлэрин сомуоттарыгар икки кыһыл көмүс, үс үрүн көмүс мэтээли суруннулар. 57 киллэ ыһааһыннаах бөҕөстөрү Федор Постников уонна Петр Копылов икки ардыларыгар саамай «сындааһыннаах хапсыһы» буолла дьиххэ сөл. А.Федотов аатынан успуорт комплексыгар мустубут дьон-сэргэ ыһыта-хаһылыга тустуу былаһын тухары убаарабата. Күрэхтэһиини көрө кэлбит ыалдьыттарбыт: «Чурапчылар бэйэлэрин уолларыгар биэр иһин курдук ыалдьаллар, успуорт туюнатынан мээңэ ааттамматах улуус», - дьин сөҕө-махтайа кэргэталлар. Постников бэйэтин ыспартыыбынай карьератыгар бу бастакы улахан кыайыыта!

65 киллэҕэ өссө биэр кыһыл көмүс мэтээли Эдуард Григорьев ылары ситиһэн, биэр дойдулаахтарын улаханньк үөртэ. Бу чөмпүйөннээк дьахталларга Саха сиригэр соһолтох Араассыйа категориялаах судьуйа РФ кенгүл тустууга успуорт маастара, Чурапчы Арылааһыттан төрүттээк, бэйэбит кыһылыт Виктория Барашидеа кэлэн үлэлээтэ.

Саһаган этэр эбит буолуоҕа, күрэхтэһии бастаны күнүгэр чурапчылар биэр даҕаны кыайтарыта суох кииристибит. 57 киллэҕэ Федор Постников, 65

Хамаанданан түмүкэ 1 миэстэ – Чурапчы улууна, 2 миэстэ – Амма, 3 миэстэ – Мэнэ-Ханалас улуустара буоллулар. Бу чөмпүйөннээк улуус бары дьонно түмсүүлээхпитин өссө төгүл көрдөрдүбүт. Үс күн устата 20 волонтер (юппедж, институт устудьуоннара) күүсүтэ үлэлээтилэр.

История быһытын сэргээн көрдөхкө, улуу тириэньэр Д.П. Коркин 1968 сыллаахха эрчийэн, илдьэ барбыт хамаандатын көрдөрүүтүн иккис төгүлүн хатылаатыбыт. Үс кыһыл көмүс, түөрт үрүн көмүс мэтээл уонна хамаанданан 1 миэстэҕэ тахсаммыт, өтөрүнэн ситиһиллэ илик, умнуллубат улахан кыайыһыны ситистибит!

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Кулун тутар 23 күнүгүр, А.И. Федотов аатынан уснуорт холбошугун саалатыгар, СӨ физкултуура уонна уснуорт үтүөлээх үлэһитэ, кенүл густууга оҕолорго ССРС бастааы чөмпүйүөнэ, Чурагчы улуутун бочуоттаах олохтооҕо Вячеслав Павлович Карпов бирийиһигэр, 2006-2008 сс. уонна итинтэн үөһээ сыллаах төрүөх уопалтарга өрөспүүбүлүмүстээҕи аһаҕас курахтаһии II-с төгүлүн буолла.

Күрэххэ Дьокуускай куурат, Амма, Ханалас, Мэнэ Ханалас, Нам, Сунтаар, Эймэксээн, Чурагчы улууттан 144 адроксээн тустуук 10 ыйааһынна курахтаһыллар. Сүрүн уснуосардарынан Чурагчытааҕы ыспартыбынай оҕо оокуолата уонна С.А. Новгородов аатынан Чурагчы орто оокуолата буолтулар. Курахтаһии иккис күнүгэр СӨ үл уонна урбаан сайдыытын министриэ А.А. Сафронов кэлэн уопалтары эбэрдатээтэ, күрэх улахан суопталааһын ыйан туран, тус аатыттан 30.000 сууманы уу харчынан туттарда. Түмүктүүр хапсыһылар баһаарылаах киросиллэрэ ордук чабылхай, кыраһыабай буолтулар. Уолсай көрдөрүүгэ Чурагчыттан 20 киһи

Көбүөргэ – инники эрэллэрбит

ыйааһыннаах уопалтарга 1 м – Саңдал Павлуцакэй (Хатылы), 2 м – Дархан Седалищев (Чурагчы), 3 м – Гоша Макаров (Чурагчы), Вася Гордеецкэй (Чурагчы) уонна Самир Никифоров (Сылан) 5 мистэ 23 киһи ыйааһыннаахтарга: 2 м – Гоша Неустроев (Чурагчы), 3 м – Фабиан Петров (Чурагчы), 5 м – Айхал Павлов (Чурагчы); 25 ыйааһыннаахтарга: 2 м – Эрхаан Смирников (Чурагчы), 3 м – Сайдам Федоров (Чурагчы), 5 м – Уйгун Назаров уонна Арсен Ефимов (Чурагчылар); 26 киһиэ: 3 м – Коля Филиппов (Чурагчы); 28 киһиэ: 1 м – Ниһи́та Элясов (Чурагчы), 3 м – Айаал Пудов (Чурагчы); 31 киһиэ: 3 м – Ваня Посельскэй (Дирин), 5 м – Тимур Посельскэй (Дирин) уонна Сеня Борисов (Чурагчы); 30 киһиэ: 2 м – Артур Чинахов (Чурагчы), 5 м – Дьулус Барашков (интэринээт-оокуола), 32 киһиэ: 2 м – Афоня оокуола), 3 м – Артур Андреев (интэринээт-оокуола), 5 м – Вася Пономарев (Чурагчы); 35 киһиэ: 1 м – Ян Катаминов (интэринээт-оокуола), 2 м – Герман Элясов (Чурагчы), 5 м – Валера Коркин (интэринээт-оокуола); 38 киһиэ: 2 м – Герман Попов (Дирин), 3 м – Юра Старостин уонна Ньургун Степанов (Чурагчылар), 5 м – Ньургун Гоголев (Бахсы) уонна Данил Гермогенов (Мьндаҕаайы).

Уопалтары улахан ситиһиилэринэн өссө төгүл эбэрдалиибит. Үөһэҕи дьарыгы тэннэ дьүөрэлээх, үтүө дьон буола улаатын.

ТЭРИЛТЭЛЭР ИККИ АРДЫЛАРЫНААҔЫ БЫСПАРТАКЫААДА 1-кы ТҮҔҮМЭҔЭ ТҮМҮКТЭННЭ

Кулун тутар ый 1 күнүгэр А.К. Софронов аатынан уснуорт холбошугун саалатыгар Чурагчы нэһилиэтин тэрилтэлэрин икки ардыларынааҕы Ыспартакыаада 1 түгүмэҕэ түмүктэннэ. Бу күнүгэрэ бүгүн улусулу үрдүнэн атын нэһилиэктэр Ыспартакыаадалара эмиз сүрдээх тэрээһин-оохтик Ытыллыла тураллар. Саггыи сэтиннэй Ыйга дьэри сочуот иһин бириддиһэн курахтаһиилэр Ытыллылар.

Чурагчы нэһилиэтин баһылыта С.А. Саргыдаев: "2005 сыллаахха, маннай, нэһилиэк баһылытын солбуйааччынан үлэһити сылдьан, тэрилтэлэр икки ардыларыгар манньк курахтаһии Ытылларын билэн, Ынааһыннаах курахтаһиилэри тэрийсигэ кытыһылынан барбытым. Манньк курахтаһиилэри бииги мээһэҕэ Ытыллытын, бу курахтаһиилэртэн дэгиптэр дьоннору сүмүрдээн, улахан профсоюз курахтаһиилэригэр киллэртээн, күн-бүгүннэ дьэри кыһыннарабыт. Оттон бүгүн тэрилтэлэр бойоларэ күүстээх хамаанда тэринэн, сүрдээх күчтэй курахтаһиини көрдөрөрүтүтэн бииги астынабыт", - дьэйтэ.

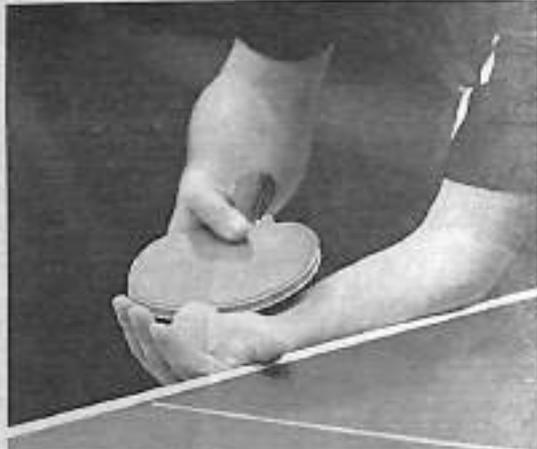
Тэрилтэлэр, уолсайа, биэс көрүннэ курахтаһыллар. Дубакка уонна саахымакка: 3-с мистэ – улустааҕы мин баһылыта, 23 №-дээх мин аптека, "Айылы" сыһыалан мин холбошуктаах хамаандалара; 2-с мистэ – Д.П. Коркин аатынан олимпийскэй эрэллэри бөлөмнүр өрөспүүбүлүмүстээҕи Ыспартыбынай интэринээт-оокуола 1-ы мистэ – Чурагчытааҕы олох-дьаһах хомунаальнай хаһаайыстыба, "Ульбкэ" улууаан, СЭС, Роспотреб-надзор,

Айылыта харыстабылын тэрилтэлэре. Остуол тенниһигэр: 3-с мистэ – Чурагчытааҕы физкултуура уонна спорт үнүстүтүүтэ, "Чурагчы" улууаан; 2-с мистэ – И.М. Павлов аатынан Чурагчы орто оокуолата, "Кыталык" улууаан, оҕо уснуорт оокуолата, онорон таһаарыы кэмбинээтэ; 1-ы мистэ – улус дьаһаптата, үл хааһыната, нолуок сулуустата, социальнай-психологическэй мин.

Төрүт остуол ооньуулара – хабылык хаамыкка көрүннэригэр: 3-с мистэ – С.А. Новгородов аатынан Чурагчы орто оокуолата; 2-с мистэ – С.К. Макаров аатынан Чурагчы гимназията, "Тулгумаан" улууаан; 1-ы мистэ – Д.П. Коркин аатынан олимпийскэй эрэллэри бөлөмнүр өрөспүүбүлүмүстээҕи Ыспартыбынай интэринээт-оокуола. Оонун Ытылыта: 3-с мистэ – И.М. Павлов аатынан Чурагчы орто оокуолата, "Кыталык" улууаан, оҕо уснуорт оокуолата, онорон таһаарыы кэмбинээтэ; 2-с мистэ – үөһэ, култуура салаалаталара; 1-ы мистэ – олох-дьаһах хомунаальнай хаһаайыстыба "Ульбкэ" улууаан.

Ханаат тардыһылыгар: 3-с мистэ – улус мин баһылыта, 23-с нүөмэрдээх мин аптека, "Айылы" сыһыалан мин холбошуктаах хамаандалара; 2-с мистэ – Чурагчытааҕы техническэй колледж, "Сага олох" эрдээксийэ, "Березка" улууаан; 1-ы мистэ – Чурагчытааҕы судаарыстыбаннай физкултуура уонна уснуорт үнүстүтүүтүн хамаандалара.

Кыһыылаахтар мэтээллэринэн, грамоталарынан наҕараадаланылар.

ОСТУОЛ ТЕННИҺИГЭР ЧӨМПУИЭНЭЭТ

Олунньу 28 күнүгэр үнүстүтүүт тенниһигэр саалатыгар үгэскэ кубулуйбут нэһилиэктэр икки ардыларыгар остуол тенниһигэр хамаанданан бастыыр иһин аһаҕас чөмпүйүөнээт Ытыллынына.

Уолсайа 17 хамаанда, барыта 85 Ыспартыбынан кытыһыны Ытыла. Курахтаһиини өрөспүүбүлүкэ бастааы нүөмэрдээх ракетката, уснуорт маастарыгар хандыдаат Нь.А. Сабарейкин дьүүлээтэ. Түмүккэ, бары хамаанданы барыларын сабырылан, Хайахсыт нэһилиэтин эрэллээх Ыспартыбыаннара кыһыыны-хотууну ситистилэр. Уруку өтүгэр Хайахсыт инники күөнтэ сылдьар буолара, ол туһуларынан убайдарыт, учууталлар учууталлара Павел Митин, Николай Ожонешников буолаллара саарбахтаммат. Илин-кэлин түсүлэн, иккис мистэҕэ Одьулуун сымса теннисчиптэрэ буолтулар. Үһүс бочуоттаах мистэҕэ Холтоҕо нэһилиэтин хамаандата тиксэн үөрүү өрөгөйүн биллилэр. Кыһымчу хаалан, Хадаар нэһилиэте 4 мистэ, Чурагчы нэһилиэте 5-с, Хатылы 6-с, Төлөй 7-с, Мугудай 8-с, Богуур 9-с, Чаһыр 10-с, Алаһар 11-с, Бахсы 12-с, Болтоно 13-с, Арыылаах 14-с, Кыгаанак 15-с, Соповьев 16-с уонна Сылан нэһилиэте 17-с мистэни көрдөрдүгэр.

Сыһыарыыны бэлэмнээт Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

"БИИР СОМОБО" медиа-бырайыак // ХАТЫЛЫ НЭИЛИЭГЭ

НЭИЛИЭК БАҢЬЫЛГА – УЛЪЯНА НИКОЛАЕВНА АТЛАСОВА

1950 сыллааха от ыйын 10 күнүгэр Чурапчы оройуонун Хатылы нэһилиэгэр төрөөбүтэ.

1966 сыллааха Хатылы абыс кылаастаах оскуолатын бүтэрбитэ.

1969 сыллааха Чурапчы оройуонун бачыт кэбээтэни оскуолатын бүтэрбитэ.

1969 – 1972 сылларга – Чурапчы оройуонун «Санаа олох» рехабилитатар машинистэтин үлэстөөбүтэ.

1975 сыллааха Бүлүүтээги Н.П.Чернышевский аатын ил педагогическай училищаны бүтэрбитэ.

1982 сыллааха Магданнаахы педагогическай институту бүтэрбитэ.

1982-1991 сылларга НДСубурускай союзос профкомун председателигин, парком секретэригин үлэстөөбүтэ.

1995 сылтан 2003 сылга дөрүн Хатылы нэһилиэгин баһылыгынан үлэстөөбүтэ.

2003 сылтан 2012 сылга дөрүн Саха Өрөспүүбүлүкэтин ГТАС управлениетын Чурапчы улуулууга абыс салыаһына.

2012 сыл атыныа 14 күнүттэн Хатылы нэһилиэгин баһылыгынан талыллан үлэстөөбүтэ. Ааспыт күһүн бусуобут Бельбарга кыайан, иккэ бодьосун бельбардан, билигин нэһилиэк баһылыгынан үлэтир.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуот хаһаайыстыбатын үүтүөк үлэтигэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин муниципальнай сулуустатын туйгуна, И.П.Листиков аатынан бириэмийэ лауреата, Хатылы нэһилиэгин бочуоттаах олохтоо.

СОРУКТАР, СИТИИИЛЭР

Хатылы – улуус саамай кырдыаас нэһилиэгэ. Кини атын нэһилиэктергэ уратыта – улуус киинигэ чугас сытар уонна сир уота табылгастаах. Нэһилиэк сылын айы оросуобулуку ыттар куомсурустарыгар, грашарыгар кыттан, бары хайыккаа үлэтир кэлэ. Нэһилиэк тас көстүүтүн тусарыаа, дьон олоһор, үлэтир сыһыанар усулбуулары тэрийиңэ былааннаах үө ытылыр.

Тыа хаһаайыстыбатын сайынардыа үтүс оруттээк үө ытылыр. Ол курдук, нэһилиэк олохтоохторо итэр сүһүлэрин ахсаанын ачытаттарын, элэр бачыт сүһүнү иттигэ сыстан үлэтилэрин, ички олохторун түстүүлэрин туһугар «Кэскил» агрокластер тэрийэн, киинегэ аһан 4 аныгылы туссадай дьэ тулулуна. Элэр фермерлэр Г.А. Зихаров, Л.А. Романова былааннаахтык үлэтилэр. Дьонгоой оҕотун иттигэ уопуттаах сыгыһыттар Е.Ф. Попов, А.А. Федоров, Н.Н. Беляев таһарылаахтык үлэтилэр, киинегэ хокубулары батыһан, элэр сыгыһыттар П.Е. Попов, М.М. Иванов сыгы иттигитэр ытылыр. Кэлиги сыларга баһынаы сөргүтөн үлэни-хамнаы тэрийиңэ хамсаһан табыста.

Ком нурдубууһун улуусалары сырдытыа, көрдөрүүлээх агитацияны оҕорууга, бөлүөлөк суолларын туссарыаа, ыһахтылар сир саһардыаа, нэһилиэк киригэ сага аартаны тууга киин, кэскилээх үө ытылына.

Нэһилиэк историятын үйөттигэ былааннаахтык үлэтирбит. Ол курдук, Кыайы скверигэр нэһилиэк туһугар ситиһилээхтик үлэстөөбүт уордуннаах биир дойдулаахтарбытар ойлобуһуу, Аҕа дойду сэритигэр баран тылынар тогук уурбут илэбин Баннарга, биер дойдулаахтык, Аҕа дойду сэритин кыттылааа, «Кыһыл Сулу» уордан кавалера, снайпер, хамандьыр Е.Д.Догордуоров төрөөбүт 100 сылыгар аһан тамагыныа туруордубут. «Көһөрүлүү» музейи материалый базаны туссарыаа үтүс үлэтир ытылынылар. Библиотека мөхөлүнэй статуһун ыһан, аныгылы технологиянан хаччылан, үлэтир тэтирлээ, кэргээ. Кэкиэ сыларга Е.Д.Догордуорова аһалаах «Хатылы Ньургун уоһу» уонна уруксу кэтигэ ылаан-туойан ааспыт дикти дьобурдуу, билигин хоһоон суруйууунан дьарыктанар дьоммутун үйөттир сылаах «Туойабын төрөөбүт дойдубу» дьон киинегэр күн сирин көрдүр.

Кэлиги сыларга аһан нэһилиэк олоһор көтөөхтүк кыттар, ички күнүгэ сылыара киини үөрдөр. Ол курдук нэһилиэк, улууска ытылыр дьаһалары бачыт көбүлүүр. Нэһилиэк иһиги үлэтир «Алгыс», «Дайыһа», «Чаран» үтүкү аһаамбылар «Харса суһа Хатылылыр» көр-күлүү бөлөҕө улууска да, өрөспүүбүлүкө да сөһөрүнүн ыһалар.

Нэһилиэк ички былаан киин, өр сыларга ыра саһаа оҕостубут спортивнай саһаны бийыл олоһо килэрээхтик, спортивнай тлоһаланы оҕордохтук, бийыл сайын нэһилиэк саһа уу ситимэ тардылааа.

2020 сыла Хатылы нэһилиэгэ төрүттэммитэ 185, биер дойдулаахтык Уус Ыдыаана үбүлүүйдээх сыларын көрөө федеральнай программаа бырайыак суруйду. Иттигэн улахан соруктары билиһинордөө, 50 учаһаактаах микрорайон, кулпуура дьэтир туулура, нэһилиэк олохтоохторун киин иттир ситимгэ холбоһун, нэһилиэк историятын сырдатар 3 томнаах киингэни таһары былааннаар.

Ити курдук, Хатылы нэһилигин дьон-сөргөти биригэ түмкөн, сомоҕолоһон кэскилээх бырайыактары олоһо килэрэн, сайдыы саһаа саһаастарын арыһаллар.

Нэһилиэк баһылыга У.Н. АТЛАСОВА.

Нэһилиэк паастара
Хатылы нэһилиэгэр 824 киин олоһор. Нэһилиэк территорията 71,88 тыһ. га. Барыта 279 хаһаайыстыба баар. Бааһынай хаһаайыстыба 17. Тыа хаһаайыстыбатын дьарыктанар кооператив -1; Күтүк хаһаайыстыба-140.

Аһы 2 сыһыан, 2020 сыллааха, Хатылы орто оскуолага үбүлүүйдээх 90 аһыан баһыттылгээ.

Оскуола киин туттар киһибит В.С. Соколов-Болог Боотур аһын сүтэр. Киин аһын үйөттигэ, сайдыы сулуун туһугар ситиһилээхтик үлэтир-хамсыр. Ол курдук 2000 с. «Психологическое информационное пространство» дьон сайдыы бырагырааматын көмүскөн, улуустары эксперименттир тлоһалла.

2004 с. – «Модели информативной образовательных учреждений» өрөспүүбүлүкөтө киригэ Уерэх эригтерин үлөттигэ педагогическай аһынарар үлэтир институт (ИПКРО) ранын хаһаайына.

2005 с. – «Лучшие школы России» Бүтүн Арассыйагаа куонкуре өрөспүүбүлүкөтө түһүмэни аһылааа.

2005 с. – оскуола иһиги үлэтир «Көһөрү» музейи Бүтүн Арассыйагаа куонкуре дипломаа.

2006 с. – «Тыа оскуола» өрөспүүбүлүкөтө педагогическай таһарыаа кыһылааа.

2006 с. – «Формирование информационной культуры ребенка-саха в условиях сельской школы» бырагыраама өрөспүүбүлүкөтө эксперименттир тлоһала (РЭП).

С. – ЮНЕСКО ассоцированной оскуола.

2017 с. – «Тыа оскуола» өрөспүүбүлүкөтө педагогическай таһарыаа дипломаа.

бырайыктары көрүү фестивалгар кыттан, 8-с кылаас үөрэнэччилэрэ Лауреат үрдүк аһын ыһыттар «Аһа дойду улуу өрүстөр» Аһа дойдугаа олимпиадаа оскуолабын кыра уонна улахан хамандалара эмтэ кыһылаах бусуобуттара. Улууска бастаһан ЮНЕСКО фестивала үрдүк таһымна ытылааа.

ЮНЕСКО ассоцированной оскуоларын үлэтир биер сүрүн хайыс-

Элэр көсүлээх педагог бэйөбит оскуолабын выпускнига Т.А. Драгунов оҕолору робототехника курулуор дьарыктыр. Ситиһилгэ үтүс. Киинегэ өрөспүүбүлүкөтө «Роботест» 2016,2017 сс. кыһылаахтара. Москва куоракка ытылаахтык Бүтүн Арассыйагаа «Роботестивалга» (2016,2017 сс.) өрөспүүбүлүкэтин чөһиг ситиһилгэ көмүскөбүтэ.

Мань таһынан оскуолабын оҕону

Оскуола олоһуттан

хатынан норуот дуһобунай культураны сайынарды, көрүһүкүлүүр хайырыы бусуор. Оскуола «Хатылы көсүтэ» сайдыы бырагырааматыгар споруа, үөрэнэччилэрин ийэ дойдуга бориһилээх, бөһөтүн омуһун үрдүкү тутар, киингэ эйгэ аһын омуһтары кыта тэнигэ хамсар аһыта саһа оҕотун итэр көсүлгээх үлэни ыһылар. Үөрэнэччилэр нэһилиэктерин историятын дьарыктан үөрдөтлөр, чинийэр үлэтир дьарыктаналлар. Ол курдук аһын сыла Аҕа дойду Улуу сэритин киинегэ 1942 сыллааха Чурапчы 41 көһүлүн күө өтүтөн Хоту улуустарга көһөрүлүбүтүгэ 75 сылыгар аһылаах «Ойлобул маршруттар» дьон бырайыак оҕорон. Саха Өрөспүүбүлүкэтин баһылыгы Граньылары ситиһилгэ. Ол бырайыак чөһитин сайынты сыһылаат киинегэ 2 маршрутун хонуклаах экистивиссийэ-дөр тэриһилгэтир. 6-7 кылаас уоһугара Хатылы нэһилиэгин «Көһөрүгэ» берыт көһүөстөр сирдэр, аһа сыһы сыһыан, чинийэр-үөрдөр үлэтир ыһыттылар, оһо туруорулуубут ойлобуһукутери өрөмүөнөөбүтүгэ. Аһылаах ыйын 4-11 күнүгэтир 5 оҕо, 5 үлэтир бусуобут элэр суһарыан – Чурапчы-Аһара Бэстээх маршрутун саһы айаһа берыттар. Эксперимент оҕолору 9 нэһилиэк, 1 лаһырга сыһыан дьонто-сөргөтөр көһөрүү көһөһүн көһөбүтүгэ, көһөрүлүү кыттылаахтары, киинегэ оҕолорун көрөн, маһыраһаат хомуйбуттара. Бу экистивиссийэлэр түмүктэригэн дьаһалтар сурулулар. Бу бырайыктын Бүтүн Арассыйагаа «Мин дойдум – мин иһиги олоһум» дьон куонкуруска кыайан, экспериментийэ кыттылаахтары, 5 оҕо «Оһа» лаһырга сыһыан киһилэр.

Устуор, кулпуура, эстетика өтүтөн сайынарар сыһылаах 4 филиалы үлэтир оҕолор. Үтүс оҕону Аһа дойду, Арассыйа таһымлар таһарыт улуускут, өрөспүүбүлүкөтир чулуу тирингэтир, педагогтарын П.Н. Аммосов (саһыма), Г.М. Кривошапкин (бокса), И.С. Билекин (уруһуй), В.А. Дьонсөккө (үтүкү) туйахтарын хаһара, киинегэ уопуттарын ыһынан элэр педагогтар, тирингэтир таһарылаахтык үлэтир сыһылаах. Ол курдук, чөһөки аһыта (Д.П.Коркин аһыан Чурапчылаахы спортивнай олимпиакай резервигири бөһөһинир оскуола-ингэтир), тирингэтир – РФ спордун маһтарыгар кэһидат Е.К. Драгунова, өстүт теннигэ (Чурапчылаахы ДЮСШ), тирингэтир – Г.И. Кривошапкин, Пире (Чурапчылаахы ДЮСШ), тирингэтир – С.К. Попов. Үтүкү курулуога (Чурапчылаахы «Үөрүү» оҕо дьобурун сайынарар киин филиала), Саһыаһыны «Саһа сирин эригэ» бөһө хаһаайына – У.Е. Стрелковская. Мань таһынан олоһо дьаһалта үбүлэһиниги аһын сүһүөк оскуола оҕолоругар тустуу секцията үлэтир саһылаа. Тирингэтир – ССРС тустуула устурдун маһтара – С.А. Федоров.

Теннигитэригит Саха сирин сүүмэрдэммит састаабыгар киинегэ, ДВФО өстүт теннигити чөһүтөһөлгөтөр хас да төгүлгөк приездир. 2-с кылаас үөрэнэччилэр Ивот Кривошапкин Кытай норуотун өрөспүүбүлүкэтир 5 сыллаах бырагыраамаа киригэ, бэрт оҕолору теннигэ улуулууа бараары сыһылар. Пирекигар өрөспүүбүлүкэ хас да төгүлгөк чөһүтүнөрдө, приездара. Үтүкүтүгэ аһа дойдугаа фестиваллар лауреаттара, дипломаһара.

Оһон Хатылы орто оскуола билигин олох сайдыатын кытарытэтир харыһылаан, дойдуга таһар уларыһы киинегэ сүтөн-сөһөһин хайылааа, өһө сайдан, чөһитин, үтүс ыһыла иттигэ үөрдөн, көһөк пьанан көтүтөн, үөрдөө, үлэтир аһара. Өһө да аһары туһуга.

Оскуола бүтүһүтэ

Оскуола 2015 сыллааха ЮНЕСКО ассоцированной оскуола иттигэтир киригэ, ыһылыр аһалларга, куонкурустарга кыттан аһыла. Ол курдук 2016-2017 үөрдөх сылыгар Санкт Петербург куоракка ыһылаахтык «Просто действовать» дьон дойдугаа социальнай

